

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. Сьогодні розвиток культури мислення еволюції грошей є досить актуальним питанням. Звернемо увагу на ціннісний характер грошей, виходячи з їхньої ідеальної природи.

Мета дослідження – полягає у розкритті проблеми еволюції ціннісного відношення до грошей в історії розвитку як філософської, так і економічної думки, уточнення основних понять соціальної сутності грошей, що розширить смисловий простір їх розуміння.

Об'єкт дослідження- культура мислення

Предмет дослідження: переосмислення розвитку культури мислення еволюції грошей з філософського погляду

Проблема грошей завжди була в центрі уваги філософів, економістів, політиків, культурологів. Про це свідчать праці Дж.Везерфорда, П. Бернстайна, Г. Зіммеля, Ю. Осипова, В. Ільїна, З.Скринник, О. Суббето, С. Синякова, О. Неклесси та ін. Для розуміння методологічних основ дослідження проблеми грошей мають праці В. Базилевича, А. Маршалла, Ф. Гаєка, Дж.Кейнса, І. Єскевича та ін.

Еволюція розкриває сутність грошей. Одна із причин створення грошей- це розвиток торговельних відносин, вбачають економісти. Гроші розвивались разом із людьми.

В античній філософії, де центральною в теорії пізнання поставала проблема співвідношення знання та мислення, істинного та хибного, знання розумілося в єдності з його предметом. Такі мислителі як Аристотель і Платон розглядають гроші як одну з цінностей цивілізованого суспільства. Вони виділяли важливу соціальну функцію грошей - бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним [2, с. 34]. Платон визнає, що пізнання можливе завдяки відношенню між «буттям» і «небуттям», як і між суб'єктом та об'єктом пізнання. Гроші - також результат відносин, які виникають в процесі становлення суспільства, його раціоналізації. Завдяки цьому відношенню одержує пояснення не тільки можливість пізнання буття, але і їх зв'язок. Тільки по відношенню одна до одної ідеї володіють сутністю. Так само і гроші володіють сутністю тоді, коли виражають «відношення людей в процесі економічної діяльності та обміну» [4, с. 95]. Переосмислюючи погляди Платона стосовно розуміння «сутності», Аристотель вводить співвідносні поняття: «більше-менше», «господар-раб», «вартість-гроші», «багатство-розподіл» тощо. Кожне із співвіднесених понять одержує свій зміст через друге; тому для «першого існувати - означає перебувати в певному відношенні до другого» [1, с. 116]. Дійсно, самостійне буття сутності грошей виявляє себе через співвіднесення з іншою сутністю.

Мислителі, які жили в епоху середньовіччя, використовували в основному нормативний метод дослідження, переважають оціночні судження з позицій християнського вчення. У творах Ф. Аквінського виникнення грошей розглядається як наслідок домовленості між людьми. У тогочасних людей, в тому числі купців і богословів, не було єдиного і ясного уявлення про гроші, значення яких ми розумієм у наш час.

Гроші, а конкретно їх використання, завжди обов'язково пов'язувалося із дотриманням релігійних та етичних правил, на які посилалась церква. Вона повчала і при необхідності засуджувала або направляла користувачів грошей. Євангельські тексти, в яких засуджувалося багатство і гроші («Хто любить гроші, навряд чи уникне гріха»), виражали сутність економічного і релігійного контексту, в якому використовувалися гроші впродовж всіх середніх віків[6, с. 12].

В умовах «грошового ладу» [7], або «економічної цивілізації» [8], гроші заставляють людину раціонально обдумувати свої дії. І в цьому сенсі потрібно погодитися з Г. Зіммелем, який вважав, що розвиток інтелекту йде паралельно з розвитком грошового господарства. Більше того, гроші сприяють розвитку «суспільного інтелекту», ставлячи соціум перед необхідністю громадського контролю над «вільною грою ринкових сил» [3, с. 38].

Відомо, що в епоху Нового часу філософія та економічні знання розмежовуються. У цей період гроші «втрачають предметну підставу» у філософських роздумах і переходять у предметне поле економічної науки, стаючи не лише економічною категорією, але й філософсько-економічною. З'являється «кількісна теорія грошей», котра створювала відповідну методологічну основу і для характеристики принципів формування цінності грошей.

В І. Канта поняття «власності» конституюється в поняттях «особистості». Особистістю і правомірним суб'єктом може бути тільки та людина, яка є власником себе самого і може вільно розпоряджатись собою. На думку І. Канта, якщо власник може розпоряджатись зовнішнім предметом на власний розсуд, то людина може бути тільки своїм власним господарем, але не власником самого себе, не говорячи вже про те, щоб бути «власником інших людей» [5]. Тобто якщо право власності на речі та гроші є майже нескінченим, але право розпоряджатись іншими людьми обмежене почуттям відповідальності.

Велику увагу проблемі грошей виділяв німецький мислитель Г. В. Ф. Гегель. Його концепція виділена в основі праці «Філософія права». Саме в ній пояснюються основи і принципи громадянського суспільства народжуваного ринковою економікою. Гроші є невід'ємною частиною власності, є «вкладання волі в річ», і тим самим особа дає собі «зовнішню сферу своєї свободи». Гегель вважав, що найважливішою передумовою власності і грошей є свобода. Стверджуючи, що речі, на відміну від вільної особистості, є «невільними, позбавленими індивідуальності, безправними», мислитель трактував власність як сходження «абсолютної ідеї», завдяки якій особистість переходить із суб'єктивного змісту в об'єктивний.

Проблема грошей стає зрозумілою, якщо мати чітке визначення поняття «цінності». В найбільш загальному плані «цінність - зберігаюча можливість задовольнити свою потребу. Грошіма самими по собі неможливо користуватися безпосередньо, вони повинні бути перетворені в специфічні речі» [3, с. 403]. Оскільки придбана за гроші річ має цінність, кожен може задовольнити нею свою проблему.

Висновок: На мою думку, потрібно звернути увагу на ціннісний характер грошей, а не абстрактний і безособовий характер, виходячи з їхньої ідеальної природи. Вони є зручним засобом для переходу всіх цінностей, які не підлягають «зважуванню» або «вимірюванню» до кількісних характеристик тощо. Через це вони не підпорядковуються звичній шкалі цінностей. Аналіз поглядів мислителів попередніх культурно-історичних епох показав, що ціннісний підхід не використовувався у вивченні феномена грошей. Це викликано тим, що у філософських побудовах поняття «цінність» було відсутнім аж до середини XIX століття. Але це зовсім не означало, що в метафізичних роздумах ідея цінності й «ціннісний підхід» не були задіяні. Але одна справа оперувати цінностями, інша справа мати ідею цінності і трактувати об'єкти як цінності. Тому можна констатувати, що і сучасна філософська думка поки не прийшла до однозначного розуміння грошей ні з точки зору того, що таке феномен грошей, ні з точки зору методології дослідження. Про це свідчить їх еволюція, яка демонструє самі різні принципи та підходи до їх розуміння та дослідження.

Список використаних джерел

1. Гайденок П. П. Бытие и разум / П. П. Гайденок // Вопросы философии. - 1997. - № 7. - С. 110-132.
2. Гончаров В. В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу / В. В. Гончаров // Мандрівець. - 2008. - № 4 (75). - с.33-37
3. Зіммель Г. Філософія грошей / Г. Зіммель. - К. : Промінь, 2010. - с.504
4. Ільїн В. В. Філософія багатства: людина в світі грошей / В. В. Ільїн. - К. : Знання України, 2005. - с.496
5. Кант І. Критика чистого розуму / І. Кант. - М. : Думка, 1994. - с.592
6. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии / Ж. Ле Гофф. - СПб.: ЕВРАЗИЯ, 2010. - с.224
7. Неклеса А. И. Трансмутации истории / А. И. Неклеса // Вопросы философии. - 2001. - № 3. - с.58-71.
8. Осипов Ю. М. Філософія господарства / Ю. М. Осипов. - М. : Юристъ, 2001. - с. 624